

POLİTİK SÖYLEMDE GERÇEKLİĞİN SUNUMU ÜZERİNE BİR ÖRNEKLEM¹

Özlem AKSU KURTOĞLU²

Özet

Bilgilendirici metinlerde önermelerin doğruluk ve bu anlamda kesin değerini belirginleştirmek, *kiplik* (modality) kullanımını +gerçek bağlamında sorgulamakla mümkündür. Politik söylem metinlerinde bilginin sunumundaki kipsel tercihleri ve bu metinlerde gerçekliğin nasıl sunulduğunu betimlemek, Türkçe politik söylem metinlerindeki sunumsal stratejilerin saptanması açısından önemlidir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki politik söylemin genel özelliklerini ve gerçeklik sunumunun bu söylemdeki yerini sorgulamak amaçlanmıştır. Politik söylemde gerçekliğin sunumunu inceleyen Aksu (2008)'in devamı niteliğindeki bu çalışmada, politik söylem özelliği taşıyan metinlerde gerçeklik sunumunun nasıl işletildiği, Palmer (2001)'de belirtilen kiplik sınıflamalarına dayanarak betimlenmiş ve bu betimlemeler Eleştirel Söylem Çözümlemesi Kuramı'na göre değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *kiplik, politik söylem, eleştirel söylem çözümlemesi*

A SAMPLE STUDY ON PRESENTATION OF REALITY IN POLITIC DISCOURSE

Abstract

The accuracy and certainty of propositions in informative texts can be determined by questioning the use of modality in real context. Describing the choice of modality and the coding of reality in political discourse texts is important with regard to determining the presentational strategies in Turkish political discourse texts.

This study aims to question the general characteristics of political discourse in Turkey and how reality is presented in it. Being a follow-up to Aksu (2008), which analyses the presentation of reality in political discourse, this study describes how reality presentation works in texts that have political discourse characteristics based on the modality categorisations in Palmer (2001), and evaluates the descriptions according to the Theory of Critical Discourse Analysis.

Key Words: modality, political discourse, critical discourse analysis

¹ Bu çalışmanın her aşamasında katkısı bulunan ışığım, değerli Hocam, Prof. Dr. Leylâ Uzun'a teşekkürlerimi sunarım.

² Bilkent Üniversitesi, ozlemak@bilkent.edu.tr

1. Giriş

Kiplik, konuşucunun/yazarların “kendi”lerine, “diğer”lerine ve işledikleri “konu”ya ilişkin tutumlarını dile getirmek için başvurdukları önemli bir dilsel ulamdır. Bu nedenle, politik söylem metinlerinde bilginin nasıl sunulduğu sorusuna yanıt aramak, bu tür metinlerde yer alan önermelerin bilgisel içeriğinde hangi kiplik türünün daha yoğun olarak bulunduğu araştırılmasıyla mümkün olabilir. Böylesi bir sorgulama, kamuoyuna sunulan bilginin doğruluk ve kesinlik değerine yönelik bir betimleme yapmamıza olanak sağlayacaktır.

Türkiye’deki politik söylemin genel özellikleri ve gerçeklik sunumunun bu söylemdeki yerinin konusunu oluşturduğu bu çalışmada, gerçeklik kipliğinin politik söylem metinlerindeki kullanımsal görünümleri, Türkçe politik söylem örneklerinden yola çıkarak betimlenecektir. Çalışmada politik söylem özelliği taşıyan Recep Tayyip Erdoğan ve Selahattin Demirtaş’a ait 2015 seçimleri konulu metinlerde gerçeklik sunumunun nasıl işletildiği ve bilgisel kiplik türlerine özgü kullanımsal eğilimler Palmer (2001)’e dayanarak ortaya konacak; bu yolla politik söylemin bilgi sunum stratejileri açısından sergilediği özellikler, bu söylemde gerçeklik sunumunun taşıyıcısı olan dilsel düzenlemeler, Türkçe için, tanımlanacaktır.

Çalışmada bir yandan Türkçe politik söylem metinlerinde kiplik tercihindeki eğilimler ortaya konulurken bir yandan da Türkiye’deki politik söyleme özgü bilgi sunum stratejilerinin söylem dilbilgisel özelliklerine yönelik saptamalarda bulunulacaktır. Ayrıca çalışmada Fairclough (1999)’un nesnel ve öznel kiplik ayrımı temelinde, söz konusu iki liderin kendilerini metinlerde nasıl konumlandığı da sorgulanarak kendilerini yetkili gösteren bir söylem biçimi mi yoksa söylemlerinde örtük olmayı yeğleyen bir tutum mu sergiledikleri de betimlenmeye çalışılacaktır.

Yazının akışı içinde önce, çalışmaya yön veren Palmer (2001)’deki kiplik sınıflaması tanıtılacak, çalışmada gerçekliğin sunumu konu edildiği için, bu aşamada sadece *önermesel kiplik* (prepositional modality) türleri Türkçe üzerinden ele alınarak doğruluk değerleri açısından tartışılacaktır. Ardından, Palmer’ın önermesel kiplik ulamı temelinde çalışmanın veri tabanının nasıl işlendiğiyle ilgili bilgiler verilecektir. Daha sonra, söz konusu iki liderin sözcelerinde tercih ettikleri önermesel kiplik türleri sayısal olarak ortaya konup Eleştirel Söylem Çözümlemesi Kuramı çerçevesinde içeriksel olarak değerlendirilecektir. Ulaşılan bulgular, çalışmanın kuramsal kabulleri doğrultusunda genel vargılara dönüştürülecektir.

2. Kuramsal Çerçeve

Kip (mood) ve kiplik arasındaki temel ayrım: kipliğin farklı türlerde dilbilgisel işaretler ya da sözcüksel birimlerle ifade edilebilen anlamsal bir ulam olarak; kipi ise bu anlambilimsel ulamın dilbilgisel işaretleyicisi olarak ele alınmasıdır (Corcu, 2003). Palmer (2001) kipliği “konuşucunun öznel bakış açısını, yani tutumunu içeren kavramsal bir ulam” kipi ise “bu soyutlamanın işaretleyicisi olan dilbilgisel araç(lar)” olarak betimlemekte ve böylelikle bu kavramlar arasındaki ayrımı belirginleştirmektedir.

Diller, hem sözcüksel hem de dilbilgisel boyutta, çeşitli dilsel araçları kullanarak gerçek dünyadaki olayları nasıl algıladığımızın yansıması olan + *gerçek* (real) ve –*gerçek* (irreal) ayrımını kodlar. Palmer (2001)’in kiplik sınıflamasının temelinde +gerçek ve –gerçek olaylar ayrımı yatmaktadır. Chafe (1995)’e göre böylesi bir ayrım, gerçek dünyadaki olayların bizim tarafımızdan nasıl algılandığının bir yansıması olarak belirginleşmektedir. Gerçeklik kipliği ile gerçeklik-dışı kipliği ayrımının temelini, gerçek olaylar ile gerçekdışı olayları birbirinden ayırma gereksinimi oluşturmaktadır. Gerçeklik kipliğinde, gerçekleşmiş, gerçekleşmekte olan olaylar; gerçeklik-dışı kipliğinde ise henüz gerçekleşmemiş fakat gerçekleşme olasılığı bulunan, gerçekleşmesi varsayımsal olan olaylar yer almaktadır (de Haan, 2004).

Dil yalnız aktarım sağlamakla kalmaz; konuşucunun aktardığı bilginin gerçekliğine ve gerçekleştirilebilirliğine yönelik tutum ve beklentilerini de yansıtarak gerçeklik, gerçekleştirilebilirlik, gerçekdışılık gibi değişik durumların ifadesini de sağlar. Konuşucu, anlattığı olayın gerçekliğine inanıyorsa başka, gerçekdışı olduğuna inanıyorsa başka bir eki ya da dilbilgisel birimi tercih etmektedir. Neyin gerçek, neyin gerçekdışı olduğuna ilişkin ulamsal ayrımlarsa genelde, geçmişte olan veya süren eylemlerin gerçek; geleceğe yönelen *emir, istek, dilek, gereklilik, koşul* vb. bildirimlerin ve geleceğin bizzat kendisinin ya da kaynağını hayal gücünden alanların gerçekdışı olduğundan hareketle yapılır.

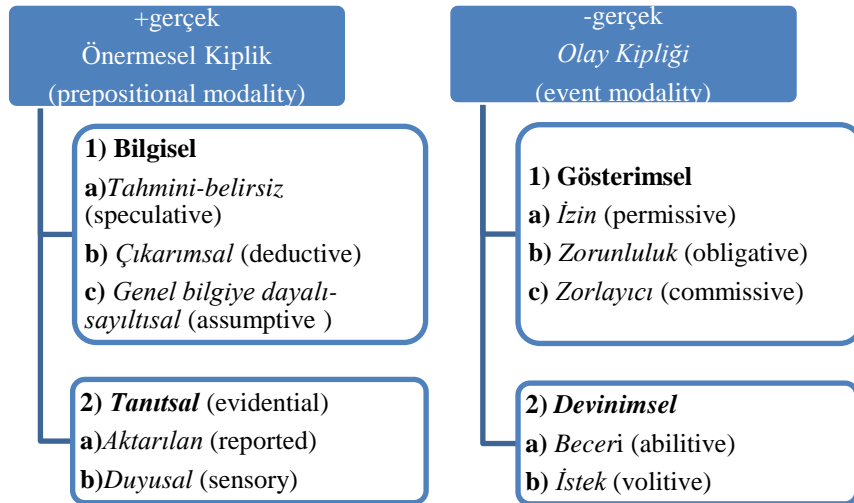
Kiplik konuşucunun olaya ilişkin bilgisi ve önermelerin doğruluk değeriyle yakından ilişkilidir. Kiplik aracılığıyla, ifade edilen dünya (expressed world) ve gönderim dünyası (reference world) arasındaki ilişki kodlanır. Chung ve Timberlake (1985)’e göre, bir önermenin doğruluk değeri, ifade edilen dünya ve gönderim dünyası arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Gerçeklik kipliği, gönderim dünyası ile ifade edilen dünya birbiriyle örtüştüğünde ortaya çıkarken, gerçeklik-dışı kipliği söz konusu bu iki dünyanın birbiriyle örtüşmediği durumlarda ortaya çıkar.

Kiplik türlerine ilişkin yapılan sınıflandırmaların temelinde ise *bilgisel kiplik* (epistemic modality) ve *gösterimsel kiplik* (deontic modality)³ arasındaki ayrım yatmaktadır. Bilgisel kiplik,

³ Alanyazınında “bilgisel” teriminin kullanımında bir tereddüt yaşanmazken, araştırmacılar “gösterimsel” terimi yerine yeni terimler önermiştir. En etkili öneri, *kök kipliği* (root modality) olmuştur. Bu terim 1960’ların

konusucunun söylediği şeyin doğruluğuna ilişkin sahip olduğu kesinlik derecesine gönderimde bulunur. Gösterimsel kiplik ise bir eylem gerçekleştirmesi için tümcenin öznesi üzerinde oluşturulan baskının derecesiyle ilgilidir. Bu baskı konuşucudan ya da özgüleştirilmemiş üçüncü bir kaynaktan gelebilir (bkz. Lyons, 1977; Palmer, 2001; Frawley,1992; de Haan, 1997).

Palmer (2001)'de gerçek ve gerçeklik-dışılığın kodlanması temelinde kiplik Şekil (1)'deki gibi sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre bilgisel kiplik ve tanıtısal kipliği konuşucunun aktardığı bilginin doğruluk değeri karşısındaki tutumuyla ilgilidir ve bu nedenle bu iki kiplik türü "önermesel kiplik" olarak adlandırılmaktadır. Bilgisel kiplikte, konuşucu önermenin doğruluk değerine ilişkin yargılarını kodlarken, tanıtısal kipliğinde konuşucu önermenin doğruluğuna ilişkin sahip olduğu kanıtları sunmaktadır. Olay kipliği ise gerçekleşmemiş olaylara gönderimde bulunur ve bu nedenle hem gösterimsel hem de devinimsel kiplik, olay kipliğinin türleridir. Palmer (2001)'in gösterimsel ve devinimsel kiplik ayrımının temelinde *içsel* (internal) ve *dışsal* (external) koşullar yer almaktadır. Gösterimsel kiplikte durum etkenleri kişiye dış merkezli olarak bağlıdır. Bu kiplik türünün en önemli özelliği bireyin dışında gerçekleşen eylemleri (zorunluluk, izin gibi) içermesidir. Devinimsel kiplikte ise durum etkenleri kişiye iç merkezli olarak bağlıdır. Bu kiplik türünde, gerçekleştirilen eylem, eylemin kılıcısına bağlıdır, istek ve yeterlilik gibi kılıcının merkezde olduğu durumları bildiren olaylarda karşımıza çıkmaktadır bu kiplik türü.

Şekil (1): Palmer (2001)'deki temel kiplik sınıflaması

sonundan beri var olmasına karşın kök kipliği kavramının kullanıldığı ilk etkili çalışma, Coates'in (1983) İngilizcedeki kipler üzerinde yaptığı bütüncü çalışması olarak görülmektedir (de Haan, 2004).

Kipliği kimi diller (Almanca, İngilizce gibi) dilbilgisel olarak kodlamakta, kimi diller (Türkçe gibi) ise bütüncül olarak kodlamaktadır. Tıpkı kipliğin sunumu gibi gerçekliğin kodlanması da dillerde farklılık göstermektedir. Kimi dillerde gerçeklik eylem çekimiyle kodlanırken, kimi dillerde tümce belirteçleri ve hatta bir dizi eylem yapılanışıyla da kodlanabilmektedir. Türkçede Palmer (2001)'in tanımladığı kiplik türlerinin tamamının kullanılabilceği dilsel belirtiler bulunmaktadır. Ancak, Türkçe aynı zamanda bu kiplik türlerini aktarmak için sözlüksel birimleri de kullanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kiplik Türkçede tamamen dilbilgiselleşmiştir diyemeyiz. Yani, Türkçe daha çok karma bir kiplik sistemine sahiptir. Bu yönüyle kiplik Türkçenin bütüncül yapıda işleyen bir sistem olduğuna kuvvetli bir tanıtır.

Palmer (2001)'e göre konuşucu, bilgisel kiplikle, önermenin doğruluk değerine ilişkin yargılarda bulunur. Dillerde genel olarak 3 tür yargı bulunmaktadır. Biri belirsizliği ifade eder, biri gözlemlenebilen bir tanıttan elde edilen çıkarımı ifade eder, bir diğeri de sahip olunan genel bilgi sonucunda yapılan çıkarımı ifade eder. Bunlar sırasıyla: tahmini-belirsiz yargı, çıkarımsal yargı ve genel bilgiye dayanan yargı olarak adlandırılmaktadır. Türkçede bu 3 bilgisel yargı türünü de görmek mümkündür.

(1) Ali evde olabilir.

(2) Ali evde olmalı (Odasının ışığı yanıyor).

(3) Ali evde olacak (Her zaman işten sekizde gelir).

(1)'de konuşucu Ali'nin evde olup olmadığından emin değildir ve bu önerme *olası bir sonuç* (a possible conclusion) bildirmektedir. Eğer bir önerme olası sonuç gösteriyorsa, yani henüz gerçeklik değeri kazanmamışsa, tahmini-belirsiz yargıdır. Bu önermede, Ali'nin evde olabileceğine dair bir iddia ortaya atılmaktadır. Çıkarımsal bir yargı içeren (2)'deki önermede ise Ali'nin evde olduğu bilgisi tanıtlara (*Odasının ışığı yanıyor*) dayandırılarak sunulmaktadır ve bu tümce *olası tek sonuç* (the only possible conclusion) göstermektedir. Örnek 3'te ise yargı Ali hakkında sahip olunan genel bilgiye "*Her zaman işten sekizde gelir*" dayanmaktadır ve *beklenen bir sonuç* (a reasonable conclusion) göstermektedir. Bu yönüyle de önermede sunulan bilgi, kesinlik değeri taşımamaktadır (Aksu, 2008).

Tanıtsal kipliğe gelince, Palmer (2001)'de bu kipliğin iki alt türü (aktarılan ve duyusal) bulunmaktadır. Aktarılan bilgi de kendi içinde *Aktarılan 2* (quotative), *Aktarılan 3* (hearsay), *Aktarılan Gen* (folklore) olarak üçe ayrılır. Bazı diller aktarılan bilginin bu 3 türünü ayırmak için farklı dilsel işaretler kullanmasına rağmen, Türkçede diğer kiplik türlerinde olduğu gibi bu kiplik türünü de kodlayan belirgin bir dilsel işaret bulunmamakta, Türkçe aktarılan bilgiyi ve onun alt türlerini birden fazla dilsel değişkenin bir arada işlenmesiyle bütüncül olarak kodlamaktadır.

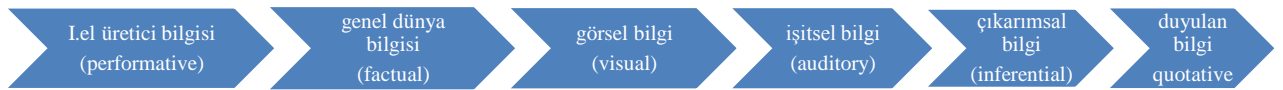
(4) Ayşe bana, seni Ali ile kavga ederken gördüğünü söyledi: Aktarılan 2 (konuşucu aktardığı bilgiyi Ayşe'den, yani olaya şahit olan birinden edinmiştir.)

(5) Dün seni Ali ile kavga ederken görmüşler: Aktarılan 3 (konuşucu aktardığı bilgiyi olaya şahit olmayan birinden edinmiştir.)

(6)Kızlar erkeklerden daha çabuk olgunlaşır. Ayşe de öyle oldu: Aktarılan Gen⁴ (konuşucunun aktardığı bu bilgi, doğruluğuna genel olarak inanılan bir bilgidir.) (Aksu, 2008).

Palmer (2001)'de duyuşsal bilgi de *görsel* (visual), *görsel olmayan* (non-visual) ve *işitsel* (auditory) olarak üç alt türe ayrılır. Bazı diller duyuşsal bilginin tek bir kategorisine sahipken bazıları (Kashaya, Southern Pomo, Central Pomo gibi) görsel, işitsel ayrımını kodlamaktadır. Görsel (görerek edinilen tanıt) ile işitsel bilgi (duyarak edinilen tanıt), duyuşsal tanıt içindeki en belirgin alt türlerdir. Türkçede beş duyuş yoluyla elde edilen tanıtı, duyuş eylemleriyle (gör-, duy-, hisset-, tat-), ünlemlerle ya da içinde bulunulan bağlamı sunabilecek türde farklı dilsel birimlerin bulunduğu tümcelerle sunmak mümkündür. Türkçede görerek ya da diğer duyuşlarla elde edilen bilgiyi sunmak için belli tek bir dilsel işaret bulunmamasına karşın, görerek elde edilen bilginin sunulduğu tümcelerde *-DI*, *-yor* biçimbirimlerinin; olay anına tanık olmadan ama olay sonrasında söz konusu olayın gerçekleştiğine dair bir tanıtın görülmesiyle elde edilen bilgiyi sunan tümcelerde ise *-miş* biçimbiriminin çokça kullandığı dikkati çekmektedir.

Oswalt (1986)'da tanıtısallığın bir hiyerarşiye bağlı olduğu ve bu hiyerarşinin evrensel olduğu belirtilmektedir. Aşağıda görselleştirildiği gibi, bu hiyerarşiye göre bilginin kesinlik/doğruluk değeri soldan sağa doğru azalmaktadır.

Şekil (2): Tanıtısallık Hiyerarşisi (Oswalt,1986).⁵

⁴ Aktarılan Gen türündeki bilgiler, her koşulda ve herkes için doğru değildir. Bu yönüyle de böylesi tümceler, doğruluğu/yanlışı kişiden kişiye değişmeyen ve tartışmasız kabul edilen mantıksal doğru-yanlış tümcelerinden ayrılmaktadır.

⁵ Bu hiyerarşinin Palmer (2001)'deki terminolojik karşılığı şöyledir: Performative > Declarative > Visual > Auditory > Deductive > Reported (ayrıntılar için bkz. Palmer, 2001).

Oswalt (1986)'da konuşucunun deneyimleri, hayata geçirdiği eylemler, yaşadığı olaylar/durumlar *kişisel deneyim* (performative) ve böylesi deneyimlerin aktarıldığı bilgiler de *birinci el üretici bilgisi* olarak adlandırılmaktadır. I. el üretici bilgisi doğruluk değeri açısından en yüksek değere sahipken, duyulan bilgi en düşük değere sahiptir.

Dil doğrudan gerçek dünyayı değil, insanın algıladığı biçimi yansıtmaktadır. Bu da önermelerin⁶ doğruluk/gerçeklik değerini dünya gerçekliğiyle değil, dilsel gerçeklik çerçevesinde tanımlamayı gerektirir. Öyle olmasaydı pek çok durumda gösterimlerini bilmediğimiz halde işlemediğimiz çoğu tümcenin doğruluk değerini nasıl belirlediğimizi açıklamak mümkün olmazdı. Yani, önermenin içerdiği tümcenin doğruluğunu işaretleyen dilsel düzenlemelerin varlığı, bizim onun doğruluk değerini belirlemede kullandığımız araçlardır. Bir başka deyişle önermenin doğruluk değerini dilsel sunum belirlemede, konuşucu bir olayı gerçeklik gösteren dilsel birimlerle işaretlediği sürece olayın gerçek olduğu varsayılmaktadır. Bu bakış açısıyla şimdi de bilgisel kipliğin üç alt türünü, tümcenin doğruluğunu belirleyen dilsel düzenlemeler açısından betimlemeye çalışalım.

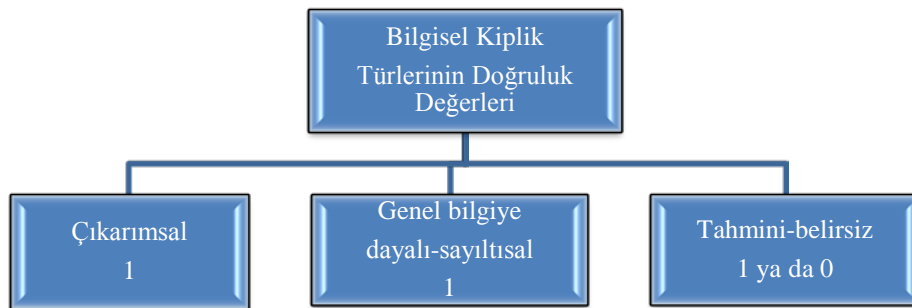
1. Konuşucu doğruluğundan emin olduğu bir bilgiyi çıkarımsal yargı olarak sunmaktadır. Böylesi bir sunum, *bitmişlik görünüşü*, *sürme görünüşü* gibi dilsel düzenlemelerin kullanılmasıyla kendini belirginleştirir. Bu tarz dilsel düzenlemelerin varlığı -dış gerçeklik açısından değil dilsel gerçeklik açısından bakıldığında- ilgili tümcede belirtilen önermenin tek doğruluk değeri (1) almasını sağlamaktadır. Öyle ki “*Amerikan Başkanı geçen hafta İskoçya’daydı*” gibi çıkarımsal yargı içeren bir tümce dilsel düzlemde +gerçek değeri taşımakta ve mantıksal doğru tümcesi gibi işlenip (1) doğruluk değeri almaktadır. Böylesi bir doğruluk kodlamasıyla alıcıda “*bu bir gerçektir*” algısı yaratılmanın amaçlandığı söylenebilir.

⁶ Önerme, mantıkta, öne sürülen bir ifadenin, değeri ya doğru ya da yanlış olmak zorunda olan içeriğine denir. Mantıkta doğru ve yanlışın temel taşıyıcısı olarak ele alınan önermelerin doğruluğunu belirleyen ise aktardığı bilginin doğruluğudur. Doğruluğu ya da yanlışlığı zorunlu olan iki tür tümce vardır: *mantıksal doğru* (logically true) ve *mantıksal yanlış* (logically false). Eğer bir tümce tüm olası sözce bağlamlarında doğruysa mantıksal doğrudur (Ör: Donald Duck ya bir ördektir ya bir ördek değildir). Buna karşılık olarak eğer bir önerme bütün olası sözce bağlamlarında yanlışsa mantıksal yanlıştır (Ör: Donald Duck bir ördektir ve Donald Duck bir ördek değildir). Mantıksal doğru ve yanlış tümceleri, doğruluk değerini dilsel gerçeklik düzleminden değil, dış gerçeklikten alırlar. Dış gerçekliğin birebir aktarımı niteliğinde olan böylesi tümcelerin doğruluk değerleri bağlamdan bağımsızdır ve her koşulda tek değerli doğruluk (yanlış ya da doğru) alırlar. Dış gerçekliğin kendisinin değil gerçeğin olası yansımaların sunumu niteliğinde olan tümceler ise mantıksal doğru yanlış tümceleri olarak algılanmaz ve çift doğruluk değeri taşırlar. Böylesi tümcelerin doğruluk değerini belirginleştiren ise söylemdir. Hangi doğruluk değerinin işlemleneceğini söylemin belirlediği bu tarz tümceler mantıkta *olasılık* (contingency) tümceleri olarak adlandırılır. Söz konusu bu doğruluk durumlarını mantıktaki yaygın gösterimi ile şöyle soyutlayabiliriz (Aksu, 2008).

Mantıksal doğru	Mantıksal yanlış	Olasılık
• 1 • 0 (olanaksız)	• 1 (olanaksız) • 0	• 1 (doğru olası) • 0 (yanlış olası)

2. Palmer (2001)'in, konuşucunun sahip olduğu genel bilgilerden hareketle sunduğu bilgileri genel bilgiye dayanan yargı olarak adlandırdığını hatırlayacak olursak, bu nitelikteki bilgileri taşıyan dilsel düzenlemelerin çıkarımsal yapıdaki dilsel düzenlemelerden farklı olacağı gerçeği ortadadır. Bir bilginin genel bir bilgi niteliği taşıyabilmesi için zamanda ve mekanda belli bir yere konumlandırılmayacak bir yapılanış sergilemesi gerekmektedir. Öyle ki tek bir olaya değil zaman çizgisinin tamamına yayılan, gerçekleşmiş birçok oluntuya dayanarak ortaya çıkan bir olguyu içermelidir. Böylesi tümceler ise dilsel gerçeklik düzleminde genel-geçer bilgi ya da özellik tümcesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin “*Güneş doğudan doğar.*” gibi bir tümce önermesel içeriği açısından doğruluğu herkes tarafından kabul edilmiş ve bu anlamda tek doğruluk değeri (1) alan genel-geçer bir bilgidir. “*Ali her sabah süt içer*” gibi bir tümce ise mantıksal yapıda “Ali diye biri var ve o dün sabah, ondan önceki sabah, ondan daha önceki sabah... süt içti. Sabahları süt içmek onun bir özelliği” anlamsal açılımını taşımaktadır. Dolayısıyla bu tümce de dilsel düzlemde mantıksal doğru tümcesi gibi işlenip tek doğruluk değeri(1) almaktadır. Yani bu tarz tümceler aksi ispat edilene kadar doğru olan; bu anlamda da sayıtlı niteliği taşıyan önermeler içermektedir. Bu açılardan bakıldığında konuşucunun böylesi tümcelerle doğruluğu genel olarak inanılan bir bilgi kodlaması yapıp alıcıda “dayanışma algısı” yaratmayı amaçladığı söylenebilir.

3. Son olarak tahmini-belirsiz yargı değeri taşıyan tümcelerin de kendine özgü dilsel düzenlemeleri olduğu ve yukarıda sunulanlardan farklı olarak her koşulda çift doğruluk değeri aldığı görülmektedir. Konuşucunun bilginin doğruluğunu belirsiz olarak sunduğu bu tarz tümceler Türkçede özellikle *-Abil*, *-mAlI* biçimbirimleriyle ve *belki*, *herhalde*, *güya* gibi kesinlik içermeyen belirteçlerle sunulmaktadır. Ör: “*Ali belki evdedir.*” gibi bir tümce ne “Ali evde” ne de “Ali evde” değil gibi söylemsel bir uzanımına izin verir. Böylesi tümceler her koşulda doğruluk değeri açısından belirsizlik taşır. Yani, bu tümcenin doğruluk değeri 1 de olabilir 0 da. Bu anlamda, konuşucunun bilgiyi böyle belirsiz olarak sunduğu tümcelerde amaç, sunulan bilginin sorumluluğunu almamak olarak görülebilir. Bilgisel kiplik türlerinin doğruluk değerlerini şöyle somutlaştırabiliriz:

Şekil (3): Bilgisel Kiplik Türlerinin Doğruluk Değerleri

Veri tabanındaki önermelerin bilgisel kiplik türünün ve bu doğrultuda da doğruluk değerinin belirginleştirilmesinde yukarıda sunulan kabuller temel alınacaktır. Bu çalışmada söz konusu iki liderin kendilerini metinlerde nasıl konumlandığı da sorgulanacağı için bu aşamada kısaca Fairclough (1999)'un nesnel ve öznel kiplik ayırımına değinmek yerinde olacaktır.

Eleştirel dilbilim, söylemdeki dilbilgisi ile güç ilişkileri arasındaki ilişkileri ve söylemin ideolojiye nasıl yayıldığını araştırmayı hedefler. Bu dilbilim modelinin uygulayıcıları, kamusal alanda kullanılan söylemde açık ve net olarak düzenlenmiş önermelerde örtük bir biçimde yuvalanmış ideolojileri ortaya çıkarmak için çeşitli metin türlerini dilbilimsel bakış açısıyla çözümlmeye çalışır. Fairclough (1993) kipliğin öznel ya da nesnel olabileceğini ifade etmektedir. Örneğin: “Ör: *Bir takım tehlikeler söz konusudur.*” dil kullanıcısı önermeyle kendi yakınlık derecesini açıkça ifade etmekte; kişisel inanç açıkça belirtilmektedir. Böylesi bir kiplik kullanımında konuşucu bir otorite olarak kendini sunmakta ve gücünü belirginleştirmektedir. Nesnel kiplikte “Ör: *Bir takım tehlikeler söz konusu olabilir.*” ise dil kullanıcısı önermeyle olan yakınlık derecesini örtükleştirerek kişisel inancını açıkça sunmamaktadır. Böylesi bir kiplik kullanımında konuşucu sözcenin yükümlülüğünü almayarak güç statüsünü zayıflatmaktadır. Nesnel kiplik modelinde kimin bakış açısının sunulduğu açıkça belli değildir. Örneğin konuşucu evrensel nitelikli kendi bakış açısını mı sunuyor yoksa başka bir kişinin ya da grubun bakış açısının yansıtılmasına mı aracılık ediyor belli değildir. Bu anlamda nesnel kiplik kullanımı bir çeşit kaçınınsama olarak düşünülebilir. Bu çalışmanın konusunu bilgiselliğin sunumundaki kipsel eğilimler oluşturduğundan, söylem ve ideoloji arasındaki ilişki de sadece bu düzlemde sorgulanacak, çalışmada geçişlilik, sözcüksel seçim gibi ideolojik sunumlar açısından bir çözümlenme yapılmayacaktır.

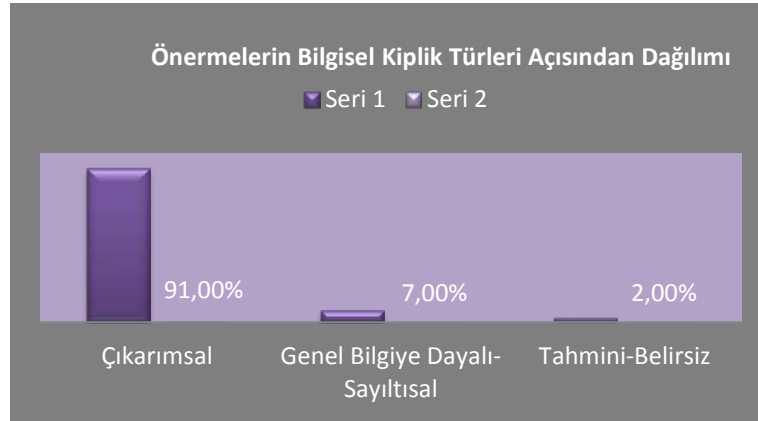
3. Uygulama

Bu çalışmanın veri tabanını bütün içerisinden rastlantısal olarak seçilmiş olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın (RTE) 09.05.2015 tarihli İzmir mitingi ile HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş'ın (SD) 23.05.2015 tarihli İzmir mitingindeki konuşmalarda yer alan bilgisel kiplik değeri taşıyan önermeler oluşturmaktadır. Araştırma için seçilen metinler bilgisayar ortamında işlenebilir hale getirildikten sonra her çekimli yüklem bir sözce olarak kabul edilip metinlerdeki sözce sayısı saptanmıştır. Bu işlemin ardından, metinlerdeki sözceler doğruluk değerleri açısından ele alınarak doğruluk ve bu anlamda da bilgisel kiplik değeri taşımayan sözceler saptanıp çözümlenme sürecinin dışında bırakılmıştır. Sayısal olarak bir eşitlik sağlamak amacıyla her iki liderin 150 tümcesi, yani toplamda 300 tümce üzerinde çözümlenmeler yapılmıştır. Çözümlenme sürecinde doğruluk değeri taşıyan önermelerin bilgisel kiplik türleri açısından sayısal dağılımları belirlenmiş, ardından da bu sayısal dağılımlar çalışmanın amaçları çerçevesinde bütüncül sorgulamalara tabi tutulmuştur. Ulaşılan

sonuçlar ise Fairclough (1999)'un nesnel- öznel kiplik ayrımından hareketle gücün sunumu açısından değerlendirilmiştir.

3.1 Bulgular ve Değerlendirme

Veri tabanındaki önermelerin bilgisel kiplik türleri açısından bütüncül dağılımı Grafik (1)'de yer almaktadır. Aşağıda da örneklendiği gibi(7- 10), ilgili politikacıların tümcelerinin çoğu (%91), *oluntusal gerçeklik* (actual reality) içeren ve bu anlamda da çıkarımsal yargı değeri taşıyan önermeler niteliğindedir.

Grafik (1): Veri Tabanındaki Önermelerin Bilgisel Kiplik Türleri Açısından Dağılımı

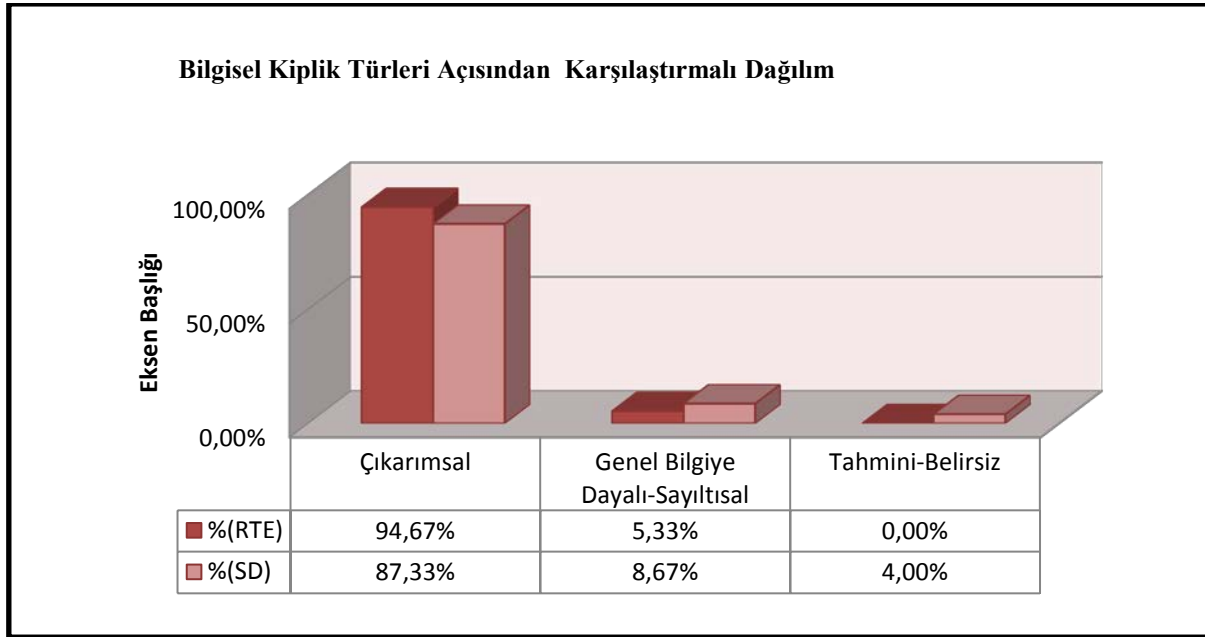
(7) “Kimsenin kökenine, inancına, mezhebine, meşrebine bakmadan 81 vilayetimizin, 78 milyon insanımızın tamamına aynı hizmeti götürmenin gayretinde olduk.” (Recep Tayyip Erdoğan).

(8) “Biz bu dönemde istikrarı yakaladık, güveni yakaladık ve bu şekilde de milli gelirimizi, hamdolsun, 3,5 kat arttırdık.” (Recep Tayyip Erdoğan).

(9) “Bizler HDP'nin neşesi, HDP'nin gölgesi, HDP'nin güneşi, HDP'nin sıcaklığı, HDP'nin serinliği, HDP'nin çoksesliliği, HDP'nin çokkültürlülüğü, yani tıpkı ülkemiz gibi, rengarenk, bütün seslerimizle, bütün soluklarımızla bir araya geldik.” (Selahattin Demirtaş).

(10) “Bizler böyle renkli, çok sesli bir Türkiye'yiz deyip, olabilecek en demokratik partiyi ortaya çıkardık.” (Selahattin Demirtaş).

Her iki liderin önermelerini ayrı ayrı ele aldığımızda da çıkarımsal yargı değeri taşıyan önermelerin (RTE⇒%94,67; SD⇒%87,33) diğerlerine oranla çok büyük bir yüzdeye sahip olduğu görülmektedir.

Grafik (2): Kiplik Türleri Açısından Recep Tayyip Erdoğan ve Selahattin Demirtaş'ın Önergelerindeki Dağılım

Mantıksal doğru tümceleri gibi işlenen ve tek doğruluk değeri (1) alan çıkarımsal yargı türündeki önermelerin sayıca çok olması, ilgili önermelerde aktarılan bilgilerin gerçekte bağlantılı olduğunu işaretleyen dilsel düzenlemelerin varlığı (bitmişlik görünüşü, sürme görünüşü gibi) göz önüne alındığında, beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Olgusal gerçeklik taşıyan ve yine mantıksal doğru tümceleri gibi işlenip tek doğruluk değeri alan genel bilgiye dayanan-sayıltısal yargılarla ise veri tabanında %7,00 oranında (bkz. Grafik (1) karşılaşılmıştır. Aşağıda da örneklendiği gibi (11-15), zaman çizgisinin tamamına yayılan genel-geçer bilgi ya da özellik tümcesi niteliğindeki böylesi önermelerin politik söylem metinlerinde belirgin bir oranda yer alması, söz konusu metinlerde, aktarılan bilginin doğruluğu herkes tarafından kabul edilen bir olgu biçiminde sunulurken, dayanışma algısı yaratmanın da amaçlandığı gerçeği düşünüldüğünde şaşırtıcı görünmemektedir.

(11) “Bu topraklar onlarca medeniyet görmüş, yeryüzünde ilk insanlığın var olduğu, yeryüzünde ilk defa tarımın yapıldığı, yeryüzünde ilk defa yerleşimin olduğu topraklardır.” (Selahattin Demirtaş)

(12) “(Ülkemiz 81 şehirden oluşuyor) Her biri kendi rengiyle güzeldir, her biri kendi sesiyle güzeldir, İzmir de kendi duruşuyla güzeldir.” (Selahattin Demirtaş).

(13) “(Gönlümde tabi bir parti var, o ayrı mesele) Her yiğidin gönlünde bir aslan yatar.”
(Recep Tayyip Erdoğan).

(14) “İzmir hizmetin kadrini, kıymetini bilir. “ (Recep Tayyip Erdoğan).

Kimin bakış açısının sunulduğunun belirgin olmadığı ve bu anlamda nesnel kiplik değeri taşıyan genel bilgiye dayanan-sayıltısal yargılar da bir çeşit güç kullanma göstergesi olarak düşünülebilir. Her ne kadar konuşucular bu tarz kullanımlarda önermeyle kendi yakınlık derecesini yukarıda sunulan örneklerde olduğu gibi açıkça ortaya koymasalar da konuşmalarında kendilerini “evrensel ses” olarak konumlandırarak önermelerinin gücünü ve dayatmasını ifade etmektedirler. Bu durum, neden her iki liderin konuşmasında da (bkz. Grafik 2) genel bilgiye dayanan-sayıltısal yargı niteliğindeki önermelerin birbirine yakın oranda yer aldığını açıklar niteliktedir.

Olasılıklılık içeren ve metin dünyasında “*güya, herhalde, belki*” gibi belirteçlerle -Abil, -mAll gibi olasılık sunumlarıyla ortaya çıkan hem 1 hem de 0 doğruluk değeri alabilen tahmini-belirsiz yargı niteliğindeki önermeler, veri tabanında en az rastlanan önermeler (%2,00) olmuştur (bkz Grafik (1)). Recep Tayyip Erdoğan’ın konuşmasında böylesi önermelerle hiç karşılaşılmazken, Selahattin Demirtaş’ın konuşmasında %4,00 oranında karşılaşmıştır (bkz. Grafik (2)).

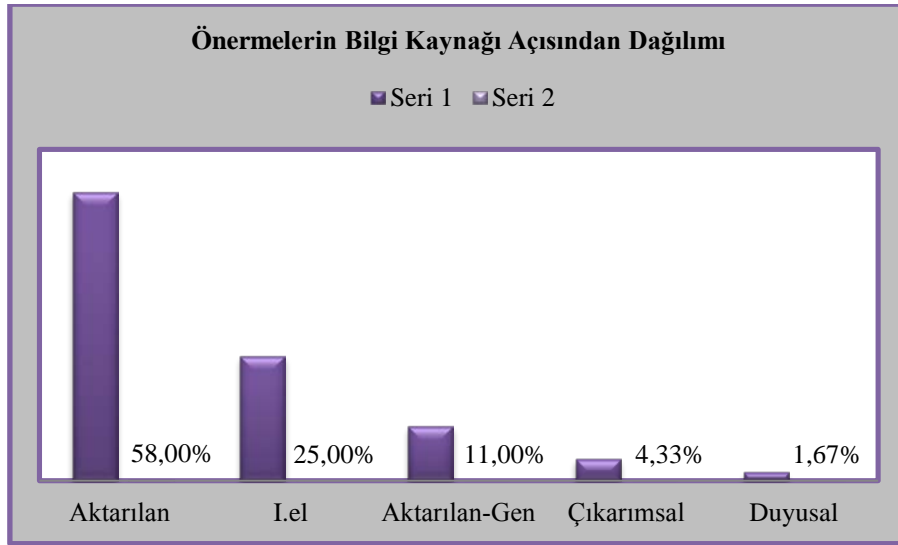
(15) “81 şehrin 81’i de farklı olabilir. Her mahallenin farklı olabilir, her sokağın farklı olabilir.” (Selahattin Demirtaş).

(16) “İnsanların farklı yaşam tarzları olabilir, farklı anlayışları, farklı parti kimlikleri olabilir.” (Selahattin Demirtaş).

Konuşucu sunulan bilginin sorumluluğunu doğrudan almak istemediğinde tahmini-belirsiz yargılar kullanmayı tercih edebilir. Politik söylem metinlerinde bilgi aktarmanın birincil amaç olduğu sözcelerde, konuşucunun önermenin sorumluluğunu alarak ve onu tek doğruluk değeri taşıyan bir bilgi olarak sunup alıcıda sunulan bilginin doğru olduğu algısı yaratma çabası içinde olduğu gerçeği, belirsiz yargıların söz konusu metinlerde sayıca az olmasının nedeni olarak yorumlanabilir. *güya, herhalde, belki* gibi kiplik belirteçleri ve -Abil, -mAll gibi olasılığı kodlayan kipsel birimlerle sunulan böylesi önermelerde konuşucu bakış açısını örtükleştirilerek sunmaktadır. Böylesi bir sunum konuşucuyu yetkili bir konumdan uzaklaştırarak güç statüsünü zayıflatmaktadır. Bu da kitleleri söylediğinin doğruluğuna inandırarak gücünü yaymayı amaçlayan liderlerin tercih edecekleri bir sunum olmasa gerek.

Grafik (3)’te de görüleceği gibi, veri tabanındaki önermelerin bilgi kaynağı açısından sunumuna bütün olarak bakıldığında ise en çok (%58,00) Aktarılan türündeki bilgilerle karşılaşmıştır. Bilgi kaynağı

açısından aktarılan bilgi niteliğindeki önermeler, Oswalt (1986)'daki hiyerarşide kesinlik değeri en düşük bilgiler olarak yer almaktadır. Bu tarz sunumlarda konuşucu kendini metinden uzaklaştırarak önermenin sorumluluğunu almamakta bunu ya başkasından edinilen bir bilgi olarak ya da yaşanmış-yaşanmakta olan olayların sunumu olarak ortaya koymaktadır. Bu açıdan bakıldığında bilgi kaynağı açısından aktarılan bilgilerde konuşucu önermenin kılıcı değil, canlandırıcısı durumundadır. Ancak, örneklerde de görüleceği gibi (17-20), politik söylem metinlerinde aktarılan 1-2 türündeki bilgiler, önermenin sorumluluğunu almama amacından öte yaşanmış, yaşanmakta olan olaylardan hareketle tanıtılar sunarak eleştirel bir bağlam yaratma amacına hizmet eder görünmektedir.

Grafik (3): Veri Tabanındaki Önermelerin Bilgi Kaynağı Açısından Dağılımı

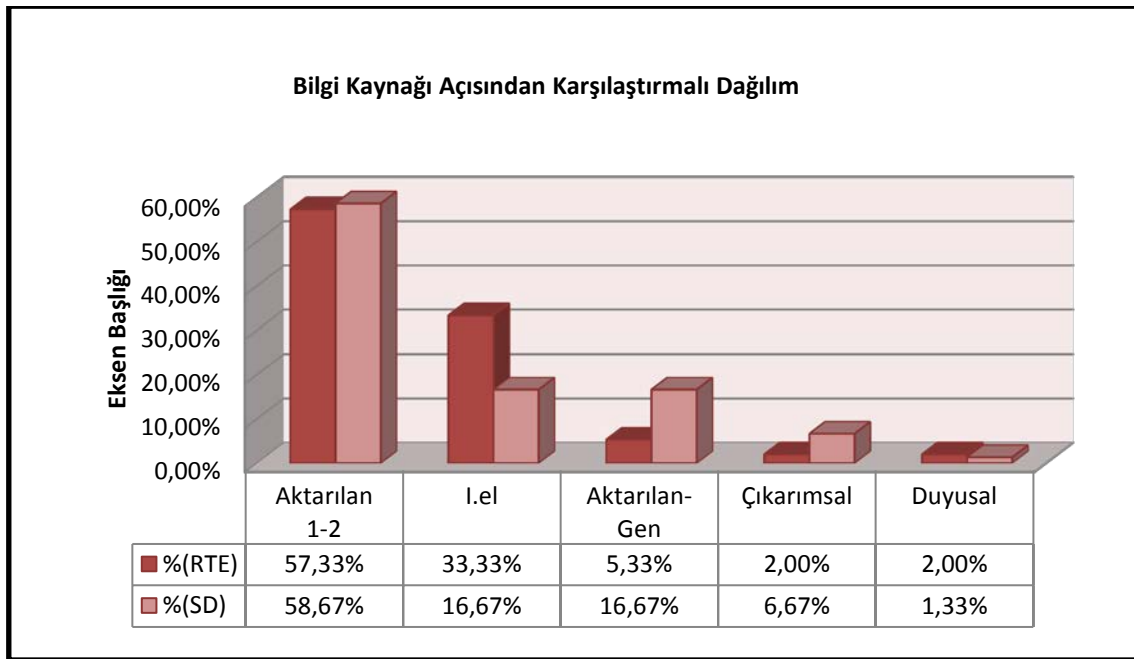
(17) “Meydanlarda bizi yuhalatıyorlar, inancımızı, mezheplerimizi, kimliklerimizi yuhalatıyorlar.” (Selahattin Demirtaş).

(18) “Başbakanından cumhurbaşkanına kadar büyük bir iftira, yalan kampanyasıyla, HDP’yi saldırarak provoke ederek baraj altında bırakma oyunları ile ülkeyi felakete sürüklemeye çalışıyorlar.” (Selahattin Demirtaş).

(19) “Kayseri’de dedi ki “Erdoğan, sayın Cumhurbaşkanı, aynen Kenan Evren gibi konuşuyor. Kur’an-ı istismar ediyor” dedi.” (Recep Tayyip Erdoğan).

(20) (Asgari ücreti açık arttırmaya çıkarmışlar.) Birisi *şu kadar* diyor, birisi diyor *daha arttıran var mı?*, öbürü diyor *daha arttıran var mı?*, öbürü diyor *daha arttıran var mı?*, en son bir tanesi de *beş bin* dedi. (Recep Tayyip Erdoğan).

Grafik (3)'te de görüldüğü gibi veri tabanında en sık karşılaşılan bir diğer bilgi kaynağı sunumu ise I. el bilgi (%25,00) olmuştur. Böylesi önermelerde konuşucu önermenin tüm sorumluluğunu üzerine alarak önermenin doğruluk ve bu anlamda da kesinlik değerini yükseltmektedir. Aktarılan bilginin konuşucunun deneyimlerine dayandırılması ve iletişim sırasında *İşbirliği İlkesi (cooperative principle)*⁷ gereği “yanlış olan söylenmez, sözlerin doğruluğu, güvenilirliği esastır uzlaşımı” böylesi önermelerin kesinlik hiyerarşisinde doğruluğu en yüksek bilgiler olarak yer almasına neden olmaktadır. Böylesi sunumsal bir kullanım, sözcelerin doğruluğuna alıcıyı inandırma amacı taşıma olarak yorumlanabilir.

Grafik (4): Bilgi Kaynağı Açısından Recep Tayyip Erdoğan ve Selahattin Demirtaş'ın Önermelerindeki Dağılım

Her iki liderin önermelerine karşılaştırmalı olarak baktığımızda (bkz. Grafik 4), Recep Tayyip Erdoğan'a ait önermelerde %33,33 oranında I.el bilgi sunumuna rastlanırken Selahattin Demirtaş'ın önermelerinde böylesi bir sunum %16,67 oranındadır. Oswalt'ın sunduğu kesinlik hiyerarşi açısından bakıldığında kesinlik değeri en yüksek olan önermeler I.el bilgi niteliğindeki önermelerdir.

(21) “Benim burada belirtmek istediğim husus şu: birileri yıllarca ismini istismar ederken biz 12 yıl boyunca İzmir'e sadece hizmet ettik.” (Recep Tayyip Erdoğan).

⁷ İşbirliği ilkesi: Vericinin niyeti alıcıya bilgi aktarmak olduğu için vericiyle alıcı işbirliği içinde olmalıdır. Başarılı bir iletişim (happy communication) 4 ölçütle gerçekleştirilir: *nitelik* (quality), *nicelik* (quantity), *bağıntı* (relation) ve *tarz* (manner). Bu ölçütlerden nitelik ölçütünün işleyebilmesi için üretilen sözcelerin doğru olması esastır (bkz: Grice; 1975).

(22) “Biz halkımıza, biz sizlere yani ülkeyi var eden onurlu her bir yurttaşımıza ‘insanlığın düştüğü yerde yeniden insani değerlerimizi ayağa kaldıracacağız’ diyoruz.” (Selahattin Demirtaş).

Selahattin Demirtaş’la karşılaştırıldığında, Recep Tayyip Erdoğan’ın önermelerinde bilginin I. el’den sunumunun daha çok tercih edilen bir sunumsal strateji olduğu dikkati çekmektedir. Recep Tayyip Erdoğan’ın böylesi kullanımsal tercihleri “bu bilgiyi ben sunuyorum” vurgusu yaparak alıcısının sunulan bilginin doğruluğuna kuşkuya yer bırakmayacak biçimde inanmasını sağlamak olarak değerlendirilebilir. Recep Tayyip Erdoğan’ın kendini söylemde baskın bir ses olarak konumlandırarak kendisine inanan kitleleri bu yolla ikna etmeyi çokça tercih ettiği söylenebilir.

Her iki liderin söylemlerindeki bir diğer farklılık ise Selahattin Demirtaş’ın Recep Tayyip Erdoğan’a oranla Aktarılan-Gen niteliğindeki sunumları daha çok tercih etmesidir. Özellik tümceleri ve genel-geçer bilgi niteliğinde karşımıza çıkan bu tarz önermeler kesinlik hiyerarşisinde I.el bilgiden sonra gelmektedir. Doğruluğu genel olarak kabul edilen bu tarz bilgiler tartışmaya açık olmayan ve tek doğruluk değeri alabilen (1) önermeler niteliğindedir. Politik söylem metinlerinde bu tarz önermelerin varlığı, dayanışma algısını yükseltme amacı taşıyan bir sunum olarak değerlendirilebilir. Örneklerde görüldüğü gibi (23-26) böylesi önermelerde konuşucu önermenin sorumluluğunu almamakta, bunu paylaşılan bir bilgi olarak sunarak hem önermenin sorumluluğunu paylaşmakta hem de sunulan bilginin tartışmasız doğru olarak kabul edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

(23) “HDP tek bir kimliğin değil, bütün Türkiye’deki halkların kalıcı, gerçek teminatıdır.” (Selahattin Demirtaş).

(24) “Halk tek partiden ibaret değildir.” (Selahattin Demirtaş).

(25) “Bu tam bir baskıcı rejim anlayışıdır.” (Selahattin Demirtaş).

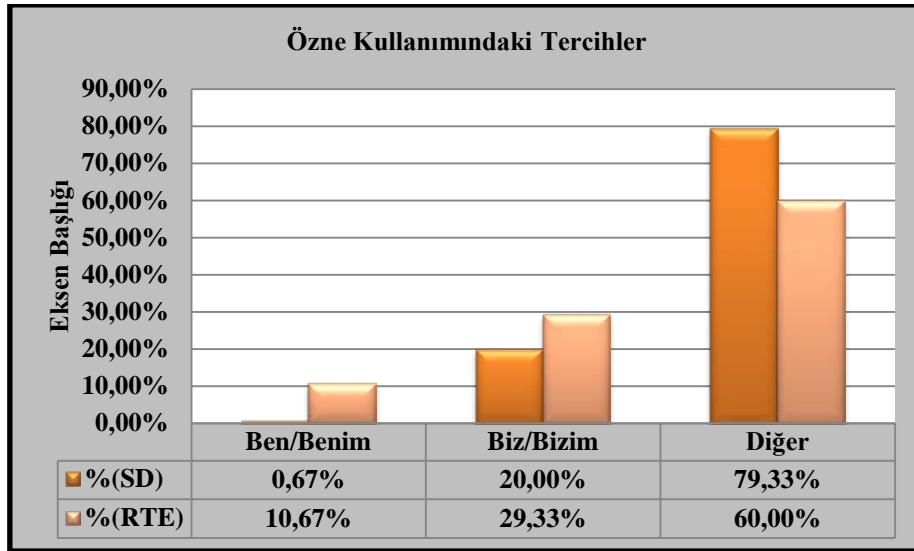
(26) “Bayrakları bayrak yapan, üstündeki kandır. Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.” (Recep Tayyip Erdoğan).

Selahattin Demirtaş’ın söyleminde (%16,67), Recep Tayyip Erdoğan’ın söylemine (%5,33) oranla Aktarılan-Gen türündeki bilgi sunumlarının daha çok olması; tersi bir biçimde de I. el bilgi türündeki sunumların Recep Tayyip Erdoğan’da (%33,33) Selahattin Demirtaş’a (%16,67) oranla daha çok karşılaşılmış olması, her iki liderin siyasi duruşlarıyla da ilgili ipuçları verir niteliktedir. Selahattin Demirtaş şu an içinde bulunduğu konumla da örtüşür şekilde daha çok ‘dayanışma algısı’ yaratacak bir söyleme ağırlık verirken, Recep Tayyip Erdoğan yine bulunduğu konum gereği daha çok “güç” algısı yaratacak bir söylem tercih eder görünmektedir.

Recep Tayyip Erdoğan ile Deniz Baykal'ın söylemlerinin karşılaştırıldığı Aksu (2008)'de, Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemlerinde %12,75 oranında Aktarılan Gen, %26,47 oranında da I.el bilgi kodlaması yaptığı saptanmıştı. İlgili politikacının o yılki ve bu yılki söylemlerinde bilginin I.el bilgi olarak sunumu noktasındaki stratejisi benzerlik sergilerken, Aktarılan-Gen türündeki sunumlara daha az ağırlık vermeye başladığı dikkati çekmiştir. Bu durumu konumsal değişimle ilişkilendirmek mümkün görünmektedir. Recep Tayyip Erdoğan'ın 2008 yılında beş yıllık bir iktidar partisinin lideri konumunda, 2015 yılında ise Cumhurbaşkanı konumunda olduğunu düşündüğümüzde, bu durum daha da anlam kazanacaktır. On iki yıldır iktidarda olan bir parti liderinin dayanışma algısını zaten yaratmış olduğunu varsaydığımızda, Aktarılan-Gen kodlamalarındaki düşüş anlamlı görünmektedir. İlgili kodlamadaki %7'lik bu düşüşün (2008⇒ %12,75; 2015⇒ %5,33) I.el bilgi kodlamasına yansıdığı (2008⇒%26,47; 2015⇒%33,33) görülmektedir. I.el bilgi kodlamasının “güç algısı” yaratan bir söylem oluşturma ve böylece elde edilen gücü koruma amacına hizmet ettiği gerçeği, Recep Tayyip Erdoğan'ın söyleminde bu yöndeki artışı açıklar niteliktedir.

Konuşucunun bilginin yetkin kaynağı olarak kendini ne ölçüde sunduğunu belirginleştirilmesinde, özne olarak ben/benim ve biz/bizim kullanımının sözcelerdeki dağılımını saptamak da önemli bir işleve sahiptir.

Grafikte (5)'te de görüleceği gibi, öznesi ben/benim olan sözcelerin dağılımı açısından Recep Tayyip Erdoğan ile Selahattin Demirtaş'ın söylemleri ciddi bir farklılık sergilemektedir. Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasında ben/benim kullanımları oldukça belirgin bir şekilde yer ederken (%10,67), Selahattin Demirtaş'ın konuşmasında yok denecek kadar azdır (%0,67).

Grafik (5): Özne kullanımındaki tercihlerin sözcelere göre dağılımı

(27) Veysel Bey'e talimat verdim. Van'ı susuzluktan kurtardı. (Recep Tayyip Erdoğan).

(28) Daha üç hafta önce gittim, yukarıdan helikopterle üzerinde dolaştım, bakayım dedim köprü ne alemde? (Recep Tayyip Erdoğan).

(29) Milletın çıkarlarını korumak durumundayım ve bir aykırı durum olursa hiç çekinmeden bunu söylerim. (Recep Tayyip Erdoğan).

Recep Tayyip Erdoğan'ın politik kimliği, bulunduğu konum, kitleler tarafından mutlak bir güç merkezi olarak algılanmasına neden olmaktadır. Yukarıda da örneklendiği gibi (27-29), gerçeklerin sunumunda sözcelerin öznesi olarak ben/benim kullanımının belirgin biçimde tercih edilmesiyle, bu algı boyutunun yükseltilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Her iki politikacının konuşmasındaki biz/bizim özneli sözcelerin dağılımına baktığımızda ise birbirine yakın oranlar görülmektedir (bkz. Grafik (5)). Her ne kadar Selahattin Demirtaş ben/benim özneli tümceler kurmayı çok tercih etmese de hem dayanışma algısını ön plana çıkaran hem de öznel bir kiplik kodlaması niteliği taşıyan biz/bizim özneli tümceleri belirgin biçimde kullanmaktadır. Öznel kiplik kullanımı, konuşucunun bilginin yetkin kaynağı olarak kendini sunması amacıyla hizmet etmektedir. Örneklerde de görüldüğü gibi (30-31) böylesi kullanımsal tercihler, örtük bir söylem biçimi değil, sunulan bilginin doğruluğuna ilişkin konuşucuların tutumunu belirgin bir biçimde ortaya koyduğu ve kitleleri bu yolla etkileyerek güçlerini yaymayı amaçladıkları bir söylem biçimidir.

(30) “Evet bizler parti olarak bugüne kadar barajı aşmadık, aşamadık.”, “Tamamı bizim eksiklerimizdi, bizim yetmezliklerimizdi.”, “Yüreğimize dokunamadık.”, “Sorunlarınıza kalıcı çözüm üretemedik.”, “ Kendimizi anlatamadık.”, “Bu suç, bu hata bizimdi.”, “Ama bakın şimdi 81 vilayette bütün Türkiye'ye elimizi uzattık.”, “Biz gücümüzü de zenginliğimizi de sizlerin bu farklılığından alıyoruz.”, “Tıpkı Türkiye nasılsa partimiz de öyle oldu.” (Selahattin Demirtaş).

(31) “Biz bu yola çıkarken, bu milletin hizmetkârı olarak çıktık.”, “Biz hamdolsun, Kur'anla büyüdük; Kur'anla yaşadık, Kur'anla yolumuza devam ediyoruz.”, “Bugüne kadar insanı yaşat ki devlet yaşasın anlayışıyla geldik.”, “2007 yılında cumhurbaşkanını doğrudan halkın seçmesini temin eden bir anayasa değişikliği gerçekleştirdik.”, “12 yılı aşkın başbakanlık dönemimde yaptığımız bu yatırımlarla İzmir'deki ihmal edilmiş ayağa kaldırdık.” (Recep Tayyip Erdoğan).

4. Sonuç

Politik söylem özelliği taşıyan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş'ın birer miting konuşmasının veri tabanını oluşturduğu bu çalışmada, her iki

politikacının bilgisel kiplik türlerine özgü kullanımsal eğilimleri benzerlik ve farklılıkları açısından betimlenmiş ve Türkçe politik söylem metinlerinde gerçeklik sunumunun nasıl işletildiğine ilişkin saptamalarda bulunmaya çalışılmıştır. Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Her iki liderin konuşmalarında da gerçeğin sunumunda en çok çıkarımsal yargı değeri taşıyan önermelerin tercih edildiği, genel bilgiye dayanan sayılısal yargıların ikinci, tahmini-belirsiz yargıların ise en az tercih edilen sunum olduğu saptanmıştır. Politik söylem metinlerinde amaç hedef kitleyi sunulan bilgilerin doğruluğuna inandırmaksa önermeler (1) doğruluk değeri alan dilsel düzenlemeler içermektedir. Böylesi dilsel düzenlemeler içeren önermeler ya çıkarımsal yargı ya da genel bilgiye dayanan-sayılsal yargı niteliği taşımaktadır. Öznel kiplik değeri taşıyan çıkarımsal yargılarda, konuşucular önermenin tüm sorumluluğunu üzerine alıp söylemde yetkin bir ses olarak kendini konumlandırmakta ve bu yolla da güç statüsünü arttırmaktadır. Politik söylem metinlerinde ikincil tercih olma özelliği taşıyan genel bilgiye dayanan-sayılsal yargılarda ise amaç önermenin sorumluluğunu almaktan kaçınmak değil söylemde kendini “evrensel ses” olarak konumlandırıp önermenin gücünü ve dayatmasını ortaya koymaktır. Politik söylem metinlerinde amaç alıcıyı bilgilendirmekten öte sunulan bilginin sorumluluğunu almamaksa önermeler çift doğruluk değeri (1 ve 0) alan dilsel düzenlemeler içermektedir. Doğruluğu kesin olmayan tahmini-belirsiz yargı niteliğindeki önermeler ise politik söylem metinlerinde en az tercih edilen dilsel sunum olduğu ortaya çıkmıştır. Böylesi sunumlar bakış açısının örtükleştirildiği ve bu anlamda konuşucuyu yetkili konumdan uzaklaştırarak güç statüsünü zayıflatan sunumlardır. Bu nedenle de bu tarz kullanımlar en az tercih edilen bilgi sunum stratejisidir.
2. Çalışmada belirginleştirilen bir diğer nokta ise veri tabanındaki önermelerin bilgi kaynağı ve kesinlik değeri açısından sunumu olmuştur. Her iki liderin konuşmalarının I.el bilgi ve Aktarılan-Gen sunumundaki tercihler açısından yüksek oranda farklılık sergilediği görülmüştür. Bu farklılık da liderlerin konumlarıyla ilişkilendirilerek Selahattin Demirtaş’ın daha çok ‘dayanışma algısı’ yaratacak bir söyleme ağırlık verdiği, Recep Tayyip Erdoğan’ın ise daha çok “güç” algısı yaratacak bir söyleme ağırlık verdiği çıkarımına zemin oluşturmuştur. I.el bilgi sunumu konuşucunun kendini yetkin ses olarak sunup hedef kitleyi önermenin doğruluğuna inandırmada etkili bir araçtır. Bilgi kaynağı açısından aktarılan-gen özelliği taşıyan genel bilgiye dayanan sayılısal yargı sunumunda amaç, önermeleri genel-geçer bir bilgi sunup dayanışma algısını yükseltmektir.
3. Çalışmada ayrıca Aksu (2008)’deki verilerden hareketle Recep Tayyip Erdoğan’ın bilgi sunum stratejisinde bir değişiklik olduğu da gözlemlenmiştir. 2008 yılındaki konuşmalarıyla karşılaştırıldığında Recep Tayyip Erdoğan’ın 2015 yılındaki konuşmasında Aktarılan-Gen kodlamasında düşüş yaşanırken, I.el bilgi kodlamasında artış yaşandığını görülmüştür. Bu gözlem, politikacıların konuşumsal değişimlerinin söylemlerinde ne tür değişikliklere yol

açtığı, ardıl çalışmalarda incelemeye değer bir konu alanı olarak belirginleşmiştir. İlgili gözlem, Recep Tayyip Erdoğan'ın konumsal değişimiyle ilişkilendirilerek Aktarılan-Gen türündeki kodlamaların dayanışma algısı, I.el bilgi kodlamasının ise “güç algısı” yaratan bir söylem oluşturma ve böylece elde edilen gücü koruma amacına hizmet ettiği saptamasına destek oluşturmuştur.

4. Özne olarak ben/benim ve biz/bizim kullanımları konuşucunun sözcelerinde bilginin yetkin kaynağı olarak kendini konumlandırmasında önemli bir araçtır. Recep Tayyip Erdoğan bu tarz sunumlara metinlerinde çokça yer vermektedir. Selahattin Demirtaş'ın konuşmasında bilgisel içerikli ben/benim özneli tümcelerle neredeyse hiç karşılaşılmazken, Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmalarında böylesi kullanımların belirgin şekilde yer ettiği gözlemlenmiştir. Bu farklılığa karşın söz konusu biz/bizim özneli dilsel düzenlemeler her iki liderin konuşmalarında da birbirine yakın oranlarda yer etmektedir. Her iki politikacının konuşmalarındaki özne kiplik kodlamalarının, önermenin tüm sorumluluğunu üzerine alıp söylemde yetkin bir ses olarak kendini konumlandırmak ve bu yolla güç statüsünü arttırmak amacına hizmet ettiği söylenebilir.

Kaynakça

Aksu, Ö. (2008). *Politik Söylem ve Gerçeklik Sunumu: Bir Örneklem*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Corcu, Demet. (2003). *A Linguistic Analysis of Necessity as a Part of the Modal System in Turkish*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Chafe, W. (1995). *Realis-Irrealis Distinction in Caddo, Northern Iroquoian Languages, and English*. Bybee ve Fleshman (ed). 1995. İçinde *Modality in Grammar and Discourse*.

Chung, S. ve Timberlake, A. (1985). *Tense, aspect and mood*. Shopen, Timothy (editor). içinde "Language typology and syntactic description". Cambridge: Cambridge University Press.

de Haan, F. (2005). *Typological Approaches to Modality*. Frawley, W. (ed). 2005. İçinde *Modality*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Fairclough, N. (1999). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Frawley, W. (1992). *Linguistics Semantics*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Publishers.

Lyons, J. (1977). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Oswalt, R. (1986). The Evidential System of Kashaya. İçinde Chafe ve Nichols (ed). 1986. *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*.

Palmer, F.R (2001). *Mood and Modality (second edition)*. Cambridge: Cambridge University Press.